

Asia: VN/8871/2019

Lausuntopyyntö hallituksen esitysluonnoksesta eduskunnalle sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta ja maakuntien perustamista koskevaksi lainsäädännöksi

Taustatiedot

Onko vastaaja

järjestö

Vastaajatahon virallinen nimi

Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry

Vastauksen kirjanneen henkilön nimi ja mahdolliset yhteystiedot

Esa Iivonen, esa.iivonen@mll.fi

Viranomaisille: Lausuntovastauksen käsitelleen toimielimen nimi ja käsittelypäivämäärä

-

Kysymyksiä uudistuksen tavoitteista

1. Voidaanko esityksellä kaventaa väestön terveys- ja hyvinvointieroja sekä parantaa palvelujen yhdenvertaista saatavuutta? Jos ei, niin miten ehdotusta tulisi siltä osin muuttaa?

Sote-uudistuksessa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuu esitetään siirrettäväksi kunnilta perustettaville sote-maakunnille. Tämä vähentää järjestämisvastuussa olevien toimijoiden määrää huomattavasti. Lähtökohtaisesti suuremmilla toimijoilla on paremmat taloudelliset ja toiminnalliset edellytykset selviytyä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuusta ja siten myös kaventaa hyvinvointi- ja terveyseroja ja palvelujen yhdenvertaista saatavuutta.

Hyvinvointi- ja terveyserojen kaventamista tuskin uudistuksella saavutetaan, kun sitä ei ole edes kirjattu sote-järjestämislain (eikä myöskään sote-maakuntalain) tarkoitukseen tai tavoitteisiin. Hyvinvointi- ja terveyserojen kaventaminen edellyttää suunnitelmallista, tavoitteellista ja

johdonmukaista työtä. On välttämätöntä, että hyvinvointi- ja terveyserojen kaventaminen kirjataan sote-järjestämislain 1 §:ään.

Eryisesti pidemmällä aikavälillä tarkasteltuna sote-maakuntien määrä on liian suuri väestökehitys huomioon ottaen. 12 vahvan maakunnan malli turvaisi paremmin sen, että sote-maakunnat selviäisivät tehtävistään myös pidemmällä aikavälillä. Kun suurta uudistusta ollaan tekemässä, ei sitä pidä tehdä vain muutaman vuoden aikajänteellä vaan tähtäin pitää olla ainakin vuoteen 2040 asti.

Sote-uudistuksen tavoitteita hyvinvointi- ja terveyserojen kaventamisesta sekä kustannusten kasvun hillitsemisestä ei saavuteta, jollei lapsuusiän hyvinvointi- ja terveyseroja onnistuta kaventamaan nykyistä vaikuttavammin. THL:n seurantatutkimuksessa, jossa on seurattu vuonna 1987 syntyneen ikäluokan hyvinvointia sikiökaudelta aina 25 vuoteen saakka, korostuu lapsuusiän olosuhteiden vaikutus aikuisiän hyvinvoinnille. Tämä edellyttää panostamista lapsuusiän hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyöhön, toimivia lasten ja perheiden sosiaali- ja terveyspalveluita sekä yhdenvertaisuutta edistävää varhaiskasvatusta, koulua ja vapaa-ajan palveluita.

Hyvinvointi sekä toiminta-, opiskelu- ja työkyvyn perusta rakentuvat lapsuudessa. Lapsuuden hyvinvointi on vahvasti yhteydessä koko perheen hyvinvointiin ja terveyteen. Siksi erityisen vaikuttavaa ja kustannustehokasta on investoida lasten ja perheiden palveluihin ja varhaiseen tukeen. Erityisen tärkeää on vahvistaa lasten ja nuorten mielenterveyspalveluita perustasolla. Lasten ja nuorten mielenterveyspalveluiden heikko saatavuus ja pirstaleisuus johtavat tarpeen mukaisen avun viivästyymiseen sekä ongelmien pahenemiseen ja kasautumiseen.

Kunnille jäävät palvelut: varhaiskasvatus, esi- ja perusopetus ja toiseen asteen koulutus sekä vapaa-ajan palvelut ovat keskeisessä roolissa lasten hyvinvoinnin, kasvun ja yhdenvertaisuuden edistämisessä. Hallituksen esitysluonnokseen sisältyvä kunnallisveroprosentin kategorinen leikkaus vaarantaa lasten ja nuorten palveluiden järjestämisen edellytykset niissä kunnissa, joissa lapsia ja nuoria on paljon.

2. Voidaanko esityksellä kehittää pelastustoimen palvelujen saatavuutta, yhdenmukaisuutta ja vaikuttavuutta valtakunnallisesti, alueellisesti ja paikallisesti? Varmistaako esitys pelastustoimen pelastustoiminnan ja sosiaali- ja terveystoimen ensihoitopalvelujen synergiahyödyt? Jos ei, miten ehdotusta tulisi kehittää?

-

3. Toteutuuko demokratia esityksessä riittävällä tavalla? Jos ei, miten esityksen kansanvaltaisuutta voisi vahvistaa?

Hyvä asia demokratian toteutumisen kannalta on, että sote-maakunta on itsehallinnollinen julkisoikeudellinen yhteisö, jonka ylin päättävä elin sote-maakuntavaltuusto valitaan maakuntavaaleissa. Sote-maakunnan itsehallinto jää kuitenkin varsin kapeaksi, kun sillä ei ole verotusoikeutta ja se on täysin riippuvainen valtion sille osoittamasta rahoituksesta ja valtion vahvasta ohjauksesta.

Lasten ja nuorten osallisuutta ja vaikutusmahdollisuuksia on vahvistettava sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa. Lasten ja nuorten osallisuus ja vaikutusmahdollisuudet on myös turvattava sote-maakunnan toiminnassa.

Kysymyksiä sote-maakuntalaista

4. Muodostaako sote-maakuntalaki tarkoituksenmukaisen yleislain tulevien sote-maakuntien hallinnon ja talouden järjestämiselle?

kyllä

5. Sote-maakuntalain 6 §:ssä säädetään maakunnan mahdollisuudesta alueellaan ottaa hoitaakseen sen lakisääteisiä tehtäviä tukevia tehtäviä sekä harjoittaa vähäriskistä liiketoimintaa, joka tukee sen lakisääteisten tehtävien toteuttamista. Tukeeko ehdotettu sääntely maakunnan itsehallinnon toteuttamista?

kyllä

6. Sote-maakuntalain 5 luvussa säädetään sote-maakunnan asukkaiden osallistumisoikeuksista. Ovatko osallistumisoikeudet turvattu esityksessä riittävällä tavalla?

ei pääosin [Hyvä asia on, että sote-maakuntalakiluonnoksen 29 §:ään on sisällytetty kuntalakia vastaavat säännökset osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksista. MLL korostaa, että nämä velvoittavat myös lasten osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksien edistämiseen ja toteuttamiseen. Tätä on syytä korostaa myös lain perusteluissa. Perusteluissa kannattaa viitata myös YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommenttiin nro 12 lapsen oikeudesta tulla kuulluksi. Lasten ja nuorten osallistumismahdollisuuksien turvaamiseen on kiinnitettävä erityistä huomiota sote-maakunnan rakenteissa ja toiminnassa. Lapsen oikeus tulla kuulluksi koskee sekä yksittäistä lasta että lapsiryhmiä. Lapsia tulee rohkaista muodostamaan oma mielipiteensä, ja luotava sellaisia ympäristöjä, joissa lapset voivat käyttää oikeuttaan tulla kuulluksi. Lasten kuuleminen ei saa olla vain tilapäistä, vaan lähtökohtana tulee olla lasten ja aikuisten tiivis vuoropuhelu kaikilla lasten elämän kannalta keskeisillä aloilla. Lapsia ja nuoria on kuultava heille suunnattujen palvelujen kehittämisessä, toteutuksessa ja arvioinnissa. Lasten ja nuorten osallistumisessa ja vaikuttamisessa on kysymys sekä maakunnan asukkaana että eri palveluiden käyttäjänä asiakkaana tai potilaana sosiaali- ja terveydenhuollossa. Erityistä huomiota on kiinnitettävä haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja nuorten (kuten vammaiset ja pitkäaikaissairaat lapset ja nuoret ja kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset ja nuoret) sekä vähemmistöryhmiin kuuluvien lasten ja nuorten (kuten etnisiin tai kielellisiin vähemmistöihin kuuluvat lapset ja nuoret) osallisuuden ja vaikutusmahdollisuuksien vahvistamiseen.]

7. Sote-maakuntalain 8 luvussa säädetään sote-maakuntien yhteistoiminnasta. Onko siitä esitetty säädettäväksi sote-maakuntien toiminnan ja yhteistyön näkökulmasta tarkoituksenmukaisesti?

kyllä pääosin

8. Sote-maakunnan talouden ohjaus perustuu erityisesti sote-maakuntalakiin ja sote-maakuntien rahoituslakiin. Ohjaavatko sote-maakuntien rahoitusmalli ja sote-maakuntalain mukainen taloudenohjausmekanismi sote-maakuntien taloudenhoitoa tarkoituksenmukaisella tavalla?

ei pääosin [Sote-maakunnan rahoitus perustuu valtion rahoitukseen. Sote-maakunnalla ei ole verotusoikeutta ja sen lainanottoa rajoitetaan lainsäädännöllä. Sote-maakunnalla on siten kovin niukka liikkumattila taloudenhoidossaan, mikä voi helposti johtaa palveluiden leikkauksiin, jotka heikentävät palveluiden saatavuutta ja laatua.]

9. Sote-maakuntalain 3 luvussa säädetään muun ohella sote-maakunnan lainanottovaltuudesta sekä investointien ohjauksesta koko julkisen talouden tasapainon huomioon ottavalla tavalla. Sote-maakunnalle siirtyvien toimitilojen hallinnoinnista ei esitetä erikseen säädettäväksi. Turvaako ehdotettu investointien rahoitus- ja ohjausmalli tarpeellisten investointien toteuttamisen tarkoituksenmukaisella tavalla? Vastauksessa voi ottaa kantaa toimitilojen hallinnoinnin järjestämiseen paikallisella, alueellisella tai valtakunnallisella tasolla.

ei kantaa

10. Maakuntalain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

6 §:n 1 momentin alkuun lisäys:

Sote-maakunta edistää asukkaidensa hyvinvointia ja terveyttä sekä kaventaa hyvinvointi- ja terveyseroja.

11. Muut vapaamuotoiset huomiot maakuntalaista.

-

Kysymyksiä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislaista

12. Muodostaako sote-järjestämislaki tarkoituksenmukaisen yleislain julkisen sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämiselle?

kyllä pääosin

13. Turvaavatko sote-järjestämislain säännökset sosiaali- ja terveyspalvelujen yhdenvertaisen saatavuuden?

ei pääosin

14. Varmistaako laissa esitetty tehtävien määrittely kunnan ja maakunnan osalta väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toteutumisen? ”

ei pääosin [MLL pitää hyvänä, että lakiluonnokseen on kirjattu sekä kunnan (6 §) että sote-maakunnan (7 §) osalta velvoite tehdä yhteistyötä yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa. Sote-maakunnan osalta on kirjattu myös, että se osaltaan mahdollisuuksiensa mukaan edistää järjestöjen

toimintaedellytyksiä hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä. Tällä hetkellä hyvin monet kunnat avustavat kansalaisjärjestöjen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työtä. Sote-uudistuksen myötä vaarana on, että kansalaisjärjestöt jäävät väliinpuotoajiksi kunnan ja sote-maakunnan väliin eikä kumpikaan tue järjestöjen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työtä. MLL pitää tärkeänä, että sekä kunnat että sote-maakunnat tukevat kansalaisjärjestöjen toimintaedellytyksiä hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyössä. MLL esittää, että lakiin kirjataan vahvemmin yhteistyö kunnan ja kansalaisjärjestöjen sekä sote-maakunnan ja kansalaisjärjestöjen välillä. Yhteistyötä varten tulisi olla pysyvä rakenne sekä kunnassa että sote-maakunnassa. Tämä tulisi kirjata lakiin. Epäselvyyksien välttämiseksi olisi hyvä kirjata lakiin myös kunnan osalta järjestöjen toimintaedellytysten tukeminen hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyössä. Tällä hetkellä järjestöt organisoivat kuntakumppanuussopimuksiin perustuvaa monimuotoista tukea lapsille, nuorille ja lapsiperheille. Julkinen sektori ei jatkossakaan yksin selviä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteista. THL:n selvitysten mukaan esimerkiksi perhekeskuksissa, joissa järjestöt ovat mukana, on enemmän perheiden osallisuutta, matalan kynnyksen kohtaamispaikkoja ja perheiden omaehtoisuuteen perustuvaa tukea. Asetuksen liitteessä (s. 1206-1208) on kuvattu lasten ja nuorten hyvinvoinnin indikaattorit, joiden mukaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lisäosan suuruus määritellään. MLL huomauttaa, että indikaattorit keskittyvät fyysisen terveyden edistämiseen. Psykososiaalinen terveys on sivuutettu indikaattoreissa, mikä on kestävä ratkaisu. Määrittelyssä on huomioitava indikaattorit, jotka kuvaavat lasten ja nuorten mielenterveyttä ja sen edistämistä, kiusaamista ja sen ehkäisemistä sekä yksinäisyyttä ja toimia sen ehkäisemiseksi. Näiden indikaattorien painoarvon on oltava vähintään niin suuri kuin fyysisen terveyden edistämisen indikaattorien.]

15. Turvaako 8 §:n sääntely sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämävastuun toteutumisen riittävällä ja tarkoituksenmukaisella tavalla?

kyllä pääosin [On perusteltua, että sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut toteutetaan pääosin sote-maakunnan omana palvelutuotantona. Monissa palveluissa palvelutuotanto on kuitenkin tällä hetkellä jopa pääosin yksityisillä palveluntuottajilla. Näin on esimerkiksi lasten ja nuorten sijaishuollon laitospalveluissa, jotka valtaosin tuotetaan yritysten tai järjestöjen palvelutuotantona. Monilla järjestöillä on erityisosaamista ja vahvaa pitkäjänteistä sitoutumista laadukkaiden palveluiden toteuttamiseen. MLL pitääkin tärkeänä, että sote-uudistuksessa jatkossakin mahdollistetaan järjestöjen palvelutuotanto. Joissakin palveluissa tämä on mahdollista myös antamalla asiakas- tai palvelusteli palvelun käyttäjälle.]

16. Onko 12 §:n sääntely ostopalvelujen hankkimisesta ja 12 a §:n sääntely vuokratyövoiman käytöstä tarkoituksenmukainen ja toteutettavissa käytännössä?

ei pääosin [MLL korostaa, että palveluiden hankinnassa yksityisiltä on painotettava palvelujen laatua ja vaikuttavuutta. Sote-järjestämislakiluonnoksen 12 §:n 2 momentin mukaan sote-maakunta ei saa hankkia yksityiseltä palveluntuottajalta palveluja, joihin sisältyy sote-maakunnan järjestämävastuun toteuttamiseen kuuluvia tehtäviä tai palveluja, joihin sisältyy julkisen vallan käyttöä. Kuten lausunnossa aiemmin todetaan, lastensuojelun sijaishuollon laitoshuolto toteutetaan pääosin yksityisten palveluntuottajien eli yritysten ja järjestöjen tuotantona. Lastensuojelun laitoshuollossa voidaan käyttää lastensuojelulain 11 luvun mukaisia rajoitustoimia, jotka ovat luonteeltaan julkisen vallan käyttöä. On epärealistista, että yksityisten palveluntuottajien lastensuojelulaitoksissa voitaisiin kokonaan luopua lastensuojelulain mukaisten rajoitustoimien käytöstä. Ei ole myöskään realistista eikä edes perusteltua, että lastensuojelulaitosten toiminta siirtyisi kokonaan sote-maakunnan omaksi toiminnaksi. Lakiluonnoksen perusteluissa todetaan, että yksityinen palveluntuottaja voisi

käyttää hankittavissa palveluissa julkista valtaa vain, jos siitä olisi säädetty muussa laissa erikseen. Tätä ei voi jättää perustelujen tasolle, vaan se pitäisi kirjata myös lakitekstiin.]

17. Ovatko 13 §:n mukaiset yksityistä palveluntuottajaa koskevat vaatimukset perusteltuja

kyllä pääosin

18. Onko 16 §:n sääntely yksityisen palveluntuottajan alihankinnasta tarkoituksenmukainen ja toteutettavissa käytännössä?

kyllä pääosin

19. Onko sote-maakuntien yhteistyöaluetta ja yhteistyösopimusta koskeva 33–36 §:n sääntely kokonaisuudessaan tarkoituksenmukainen?

ei pääosin [Sosiaalihuollon vaativat erityispalvelut jäävät erikoissairaanhoidon varjoon sote-maakuntien yhteistyöalueissa. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmassa on kehitetty lasten, nuorten ja perheiden vaativien erityispalveluiden osaamis- ja tukikeskusmallia (OT-keskukset). Tämän mallin mukainen toiminta on varmistettava sote-maakuntien yhteistyöalueiden toiminnassa.]

20. Turvaako 37 §:n sääntely kaksikielisten sote-maakuntien yhteistyöstä osaltaan ruotsinkielisten palveluiden saatavuuden?

ei kantaa

21. Onko 49 §:n sääntely valmiuskeskuksesta tarkoituksenmukainen ja perusteltu?

ei kantaa

22. Minkä sote-maakunnan tehtäväksi tulisi säätää ruotsinkielisten palvelujen kehittämisen tukeminen (31 §) koko maassa?

-

23. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

1 §:n 1 momenttiin lisäys:

Tämän lain tarkoituksena on edistää ja ylläpitää väestön hyvinvointia ja terveyttä, KAVENTAA HYVINVOINTI- JA TERVEYSEROJA sekä...

24. Muut vapaamuotoiset huomiot sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislaista.

MLL pitää välttämättömänä, että lasten, nuorten ja perheiden palveluissa turvataan saumaton yhteistyö kuntien ja sote-maakuntien välillä. Perhekeskusmalli on hyvä tapa yhteensovittaa kuntien, sote-maakuntien sekä järjestöjen ja seurakuntien palvelut ja toiminnot. Lasten ja nuorten keskeiset palvelut ja kasvuympäristöt: varhaiskasvatus, koulutus ja vapaa-ajan palvelut jäävät kuntien järjestämisvastuulle. On välttämätöntä varmistaa, että niiden järjestämisen rahoitus ei vaaranna sote-uudistuksessa.

Eriarvoistumiskehitystä pitää torjua tehokkaasti myös koko palvelujärjestelmän keskinäistä yhteistyötä vahvistamalla. Sote-uudistuksessa tulee luoda edellytyksiä ammattiryhmien välisten rajojen ylittämiseen lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukemisessa. Esimerkiksi varhaiskasvatuksessa, kouluissa ja oppilaitoksessa on vahvistettava moniammatillisuutta. Lisäksi tiedonkulkua kouluterveydenhuollon ja muiden terveydenhuollon ammattilaisten välillä on tehostettava. Palvelujärjestelmän ongelmana usein on, että vaikka koulussa lasten erityistarpeet tunnistetaan, monet jäävät ilman tarvittavia jatkotutkimuksia ja tukitoimia. Syynä tähän ovat muuan muassa riittämättömät resurssit, pirstaleinen terveydenhuollon hallintorakenne ja asiakastietojärjestelmien välinen kuilu.

Kysymyksiä pelastustoimen järjestämislaista

25. Lain 8 §:ssä ehdotetaan säädettävän pelastustoimen järjestämisen valtakunnallisista tavoitteista. Säännöksessä luetellaan asiat, jotka valtakunnallisissa strategisissa tavoitteissa on määriteltävä. Luettelo ei ole tyhjentävä. Ovatko säännöksessä luetellut kohdat tarkoituksenmukaisia?

ei kantaa

26. Mikä pitäisi lisätä/mikä pitäisi poistaa?

-

27. Lain 13 §:ssä ehdotetaan säädettävän sote-maakunnan seuranta- ja arviointivelvollisuudesta. Lisäksi lain 16 §:ssä ehdotetaan säädettävän sote-maakunnan pelastustoimen omavalvonnasta. Onko sote-maakunnille ehdotettu seuranta-, arviointi- ja omavalvontakokonaisuus tarkoituksenmukainen?

ei kantaa

28. Pelastustoimen järjestämislain 5 pykälässä säädetään tehtävien kokoaminen suurempiin kokonaisuuksiin, jos se on välttämätöntä palvelujen saatavuuden, yhdenmukaisuuden tai laadun turvaamiseksi taikka tehtävien vaativuuden tai niistä johtuvien suurten kustannusten perusteella. Ovatko säännöksessä esitetyt koottavat tehtävät perusteltuja?

ei kantaa

29. Mitä kansainvälisessä pelastustoiminnassa hyödynnettäviä erityisresursseja (kalusto, muodostelmat) olisi tarkoituksenmukaista koota jonkun maakunnan/maakuntien hoidettavaksi?

-

30. Mitä kansainvälisen avunannon ja vastaanottamisen edellyttämiä toimintoja (hälyttäminen, varustaminen jne.) olisi tarkoituksenmukaista koota johonkin maakuntaan/maakuntiin ja jos kyllä, mihin maakuntaan/maakuntiin?

-

31. Pelastustoimen järjestämislain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

-

32. Muut vapaamuotoiset huomiot pelastustoimen järjestämislaista.

-

Kysymyksiä voimaanpanolaista

33. Sote-maakuntien aluejaon pohjana on kuntaperusteinen maakuntajako, josta säädetään voimaanpanolain 5 §:ssä. Onko ehdotettu aluejako tarkoituksenmukainen sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen näkökulmasta?

ei pääosin [Sote-maakuntia on yhteensä 21. Monet sote-maakunnat ovat palveluiden toiminnallisen ja taloudellisen järjestämisen kannalta pieniä etenkin, jos asiaa katsotaan pidemmällä aikavälillä. MLL pitäisi pitkäjänteisempänä ratkaisuna mallia, jossa sote-maakuntien määrä olisi pienempi, esimerkiksi 12.]

34. Sote-maakuntarakennelain 3 §:n mukaan maakuntajako toimii nykyiseen tapaan myös muiden valtion aluejakojen perustana. Lisäksi maakuntajako toimii maakuntien liittojen toimialuejaon pohjana. Onko ehdotettu 5 §:n mukainen aluejako tarkoituksenmukainen muun aluehallinnon näkökulmasta?

ei kantaa

35. Lakiehdotuksessa Etelä-Savon ja Pohjois-Savon maakuntia ehdotetaan muutettavaksi siten, että Enonkoski, Rantasalmi, Savonlinna ja Sulkava siirtyisivät Etelä-Savosta Pohjois-Savo. Muutos vaikuttaa sekä sote-maakuntaan että valtion aluejakojen pohjana olevaan maakuntajakoon. Mihin maakuntaan näiden kuntien tulisi kuulua ja mitä vaikutuksia vaihtoehtoilla olisi lausunnonantajan toimintaa:

-

36. Lakiehdotuksessa Uudenmaan maakunnan alueella sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä vastaisi neljä sote-maakuntaa (Itä-Uusimaan sote-maakunta, Keski-Uusimaan sote-maakunta, Länsi-Uusimaan sote-maakunta, Vantaa-Keravan sote-maakunta) sekä Helsingin kaupunki, joka ei kuuluisi mihinkään sote-maakuntaan. Muiden aluejakojen osalta Uudenmaan nykyinen maakunta olisi yksi kokonaisuus. Onko ehdotettu sääntely aluejakojen näkökulmasta tarkoituksenmukainen?

ei pääosin

37. Turvaako väliaikaisten toimielinten kokoonpano ja laissa säädetyt tehtävät uudistuksen toimeenpanon (7 - 8 §)?

kyllä pääosin

38. Voimaanpanolain 4 luvun mukaan sairaanhoitopiirien ja erityishuoltoapiirien kuntayhtymät, sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen tehtäviin liittyvä kuntien ja eräiden kuntayhtymien irtain omaisuus, lomapalkkavelka ja sopimukset siirtyvät sote-maakunnille. Kuntien toimitilat ja kiinteistöt jäävät kuntien omistukseen. Onko omaisuusjärjestelyjä koskeva ratkaisu hyväksyttävä?

ei kantaa

39. Voimaanpanolain 4 luvussa säädetään kuntien oikeudesta saada valtiolta korvaus uudistukseen liittyvien omaisuusjärjestelyjen aiheuttamista välittömistä kustannuksista sekä korvausmenettelystä. Korvaus kohdistuisi ensisijaisesti kunnille ja kuntayhtymille jääviin omaisuuseriin, esimerkiksi siirtymäajan jälkeen käytöstä poistuvien toimitilojen kustannuksiin. Onko kompensatiosääntely hyväksyttävä?

ei kantaa

40. Voimaantulolain 17 §:n mukaan kunnallisia sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen palveluja tuottavissa organisaatioissa työskentelevä henkilöstö siirtyisi maakuntien palvelukseen liikkeenluovutuksen periaatteiden mukaisesti. Lisäksi henkilöstö, joka muualla kunnan hallinnossa tai tukipalveluissa tekee pääasiallisesti sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä, siirtyisi maakuntien palvelukseen. Onko henkilöstön siirtymisestä esitetty säädettäväksi henkilöstön aseman näkökulmasta tarkoituksenmukaisesti?

kyllä pääosin

41. Onko 28 §:n mukainen ulkoistamissopimusten mitättömyyttä koskeva sääntely perusteltu ja turvaako se osapuolten aseman riittävästi?

ei kantaa

42. Turvaako Kärkullan toiminnan jakamista koskevat ehdotukset sen toiminnan jatkuvuuden sote-maakuntien toimintana?

-

43. Uudistus tulisi ehdotuksen mukaan voimaan vuoden 2023 alusta. Onko uudistus toteutettavissa uudistuksessa ehdotetussa aikataulussa?

ei

44. Voimaantulolain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

-

45. Muut vapaamuotoiset huomiot voimaantulolaista.

-

Kysymyksiä maakuntien rahoituslaista

46. Valtio rahoittaa pääosin perustettavien sote-maakuntien toiminnan, eli vastuu sosiaali- ja terveyspalveluiden ja pelastustoimen rahoittamisesta osoitetaan valtiolle. Onko ratkaisu uudistuksen tavoitteiden näkökulmasta tarkoituksenmukainen?

kyllä pääosin [Valtion rahoitusvastuussa on paljon hyvää palveluiden järjestämisen turvaamisen kannalta. Toisaalta, jos valtion rahoitus osoittautuu liian pieneksi, maakunnalla ei ole mahdollisuuksia omalla toiminnallaan hankkia merkittävää lisärahoitusta. Palveluiden riittävän rahoituksen turvaamisen kannalta turvallisempi vaihtoehto olisi se, että rahoitus perustuisi sekä valtion rahoitukseen että sote-maakunnan omaan rahoitukseen niin, että sote-maakunnalla olisi kuntien tapaan verotusoikeus. Valtiosta riippuvainen ohjaus- ja rahoitusmalli toimii viiveellä ja vaikeuttaa voi palvelujen saantia, kun sote-maakunta joutuu leikkaamaan palveluita sen pelossa, että se joutuisi arviointimenettelyn kohteeksi ja tulisi liitetyksi toiseen sote-maakuntaan.]

47. Valtion rahoituksen taso kullekin varainhoitovuodelle perustuu lähtökohtaisesti sote-maakuntien edellisen vuoden laskennallisiin kustannuksiin. Valtion rahoituksen tasoa korotetaan vuosittain arvioidun

palvelutarpeen muutoksen (7§), kustannustason (hintojen) (8 §), tehtävämuutosten (9 §) sekä toteutuneiden kustannusten perusteella (10 §). Palvelutarpeen muutoksen osalta esitykseen sisältyy valtion rahoituksen kasvua osittain hillitsevä tekijä siten, että arvioidusta tarpeen muutoksesta huomioidaan 80 %:n osuus kolmannelta vuodesta lähtien (36 §). Lisäksi sote-maakunnalla on oikeus lisärahoitukseen, edellyttäen, että lain 11 §:ssä tarkoitettut edellytykset täyttyvät. Onko sote-maakunnilla riittävät taloudelliset edellytykset suoriutua lakisääteisistä tehtävistä?

ei kantaa

48. Ovatko sote-maakuntien valtion rahoituksen *sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävien* rahoituksen määräytymistekijät (luku 3) ja niiden painokertoimet perusteltuja?

ei kantaa

49. Ovatko sote-maakuntien valtion rahoituksen *pelastustoimen tehtävien* rahoituksen määräytymistekijät (luku 4) ja niiden painokertoimet perusteltuja?

ei kantaa

a) Onko maakuntien rahoitukselle vuosille 2023–2029 esitetty siirtymäaika riittävä?

kyllä pääosin

b) Onko toistaiseksi pysyvä enimmäismuutostasaus kannatettava?

ei kantaa

51. Valtion rahoitus maksetaan sote-maakunnalle kuukausittain viimeistään kuukauden ensimmäisenä päivänä. Varainhoitovuoden tammikuussa ja kesäkuussa maksetaan molempina 2/12 koko vuoden rahoituksesta ja muina kuukausina jäljelle jäävä rahoitus yhtä suurina erinä (25 §). Sen lisäksi vuoden 2023 rahoituksen tammikuun maksuerästä puolet maksetaan sote-maakunnalle vuoden 2022 joulukuun 1 päivänä (37 §). Onko rahoituksen maksatuksen aikataulu maksuvalmiuden ja kassan hallinnan kannalta tarkoituksenmukainen?

-

52. Maakuntien rahoituslain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

-

53. Muut vapaamuotoiset huomiot maakuntien rahoituslaista.

-

Kuntien rahoitusta koskeva lainsäädäntö

54. Ovatko valtiosuusjärjestelmään esitetyt, sote-uudistuksesta aiheutuvien merkittävien kuntakohtaisten muutosten lieventämiseksi esitetyt tasausjärjestelyt hyväksyttäviä ja riittäviä (laki kunnan peruspalvelujen valtiosuudesta 29 ja 30 §)?

ei

55. Ovatko valtionosuuskriteerit sekä niiden painotukset yleisesti ottaen perusteltuja (laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta, luku 2 sekä luonnos valtioneuvoston asetukseksi kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta)?

-

56. Kuntien rahoitusta koskevan lainsäädännön pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

-

57. Muut vapaamuotoiset huomiot kuntien rahoitusta koskevasta lainsäädännöstä.

-

Verolainsäädäntö

58. Pidätkö maakuntien rahoituksen keräämiseksi esitettyjä verojärjestelmän muutoksia hyväksyttävänä?

ei [MLL pitää ongelma kunnallisveron tasasuuruista leikkausta ja siirtoa valtion verotukseen. Kunnallisveron tasasuuruinen leikkaus voi vakavasti vaarantaa lasten ja nuorten palveluiden, kuten varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen ja vapaa-ajan palveluiden, järjestämisen rahoituksen niissä kunnissa, joissa on väestöön suhteutettuna paljon lapsia ja nuoria. MLL esittää, että uudistuksen jatkovalmistelussa varmistetaan, että kunnallisverojen ja myös valtionosuuksien muutokset toteutetaan niin, että lasten ja nuorten palveluiden riittävä rahoitus turvataan kaikissa kunnissa.]

59. Verolainsäädännön pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

-

60. Vapaamuotoiset huomiot verolainsäädännöstä.

-

Maakuntien ja kuntien henkilöstöä koskeva lainsäädäntö

61. Kunnallista henkilöstöä koskevan lainsäädännön soveltamisalaa ehdotetaan muutettavaksi koskemaan myös maakuntien henkilöstöä. Maakuntien työnantajaedunvalvontaa hoitaisi uudella lailla säädettävä Kunta- ja maakuntatyönantajat KT. Onko henkilöstön asemasta ja työnantajaedunvalvonnasta esitetty säädettäväksi tarkoituksenmukaisesti?

ei kantaa

62. Onko eläkkeiden rahoittamisesta esitetty säädettäväksi tarkoituksenmukaisesti?

ei kantaa

63. Vapaamuotoiset huomiot henkilöstön asemasta ja/tai työnantajaedunvalvonnasta sekä eläkkeistä.

-

Uusimaa-laki

64. Turvaako Uudenmaan erillislaki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen alueella yhdenvertaisesti muuhun maahan verrattuna?

ei kantaa

65. Turvaavatko HUSin lakisääteisiä tehtäviä koskevat säännökset erikoissairaanhoidon järjestämisen sekä yliopistollisen sairaalan tutkimus-, kehittämis- ja opetustehtävät (5 §)?

ei kantaa

66. Onko terveydenhuollon järjestämisvastuun jakautumisesta Uudellamaalla esitetty säädettäväksi tarkoituksenmukaisesti (Uudenmaan sote-maakuntien ja Helsingin kaupungin ensisijainen järjestämisvastuu, HUSin lakisääteiset tehtävät ja HUS-järjestämissopimus; 4, 5 ja 10 §)?

ei kantaa

67. Ovatko Helsingin kaupungin talouden eriyttämistä koskevat säännökset tarkoituksenmukaisia ja riittäviä turvaamaan toiminnan vertailtavuuden muuhun maahan nähden (5 luku)?

ei kantaa

68. Uusimaa-lain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

-

69. Vapaamuotoiset huomiot Uudenmaan erillislaista?

-

Yleishallintoa koskevat lait

70. Yleishallintoa koskevien lakien pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

-

71. Vapaamuotoiset huomiot yleishallintoa koskevasta lainsäädännöstä.

-

Kysymyksiä sote-maakuntarakennelaista

72. Sote-maakuntarakennelaissa säädetään maakuntajaosta, joka toimii myös sote-maakuntien alueiden pohjana. Lisäksi laissa säädetään sote-maakuntien muuttamisesta, joka johtaa myös vastaavalla alueella maakuntajaon muutokseen. Onko esitetty sote-maakuntien ja niiden pohjana olevan maakuntajaon suhde

sekä jaon muutosprosessi kriteereinään selkeä ja tarkoituksenmukainen ottaen huomioon maakuntajaon merkityksen muille aluejaoille?

ei [Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen kannalta olisi parempi, että sote-maakuntia olisi vähemmän kuin esitetty 21. Esimerkiksi 12 vahvaa sote-maakuntaa olisi erityisesti pitkällä aikavälillä toimivampi ratkaisu. Ks. myös aiemmat vastaukset tähän liittyen.]

73. Pidätkö esitettyjä edellytyksiä sote-maakuntien muuttamiseksi tarkoituksenmukaisena sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen näkökulmasta? (erityisesti sote-maakuntarakennelain 2, 5 ja 10 §:t)

ei kantaa

74. Sote-maakuntarakennelain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

-

75. Muut vapaamuotoiset huomiot sote-maakuntarakennelaista.

-

Maakuntien ohjaus

76. Valtion ohjausta sekä sosiaali- ja terveydenhuollon että pelastustoimen järjestämisessä vahvistettaisiin. Onko tämä uudistuksen tavoitteiden näkökulmasta perusteltua?

kyllä pääosin

77. Ministeriöt ja maakunta kävisivät vuotuiset neuvottelut, joissa tarkasteltaisiin maakunnan toimintaa ja taloutta toteumatietojen ja ennusteiden näkökulmasta. Lisäksi erilliset ohjausneuvottelut käytäisiin vuosittain yhteistyöaluekohtaisesti. Onko neuvottelujen tavoite ja käsiteltävä asiakokonaisuus tarkoituksenmukainen?

kyllä pääosin

78. Maakuntien ja valtioneuvoston välille suunnitellaan ministeriöiden ja järjestämisvastuussa olevien tahojen vuorovaikutukseen perustuvaa aktiivista ohjausta, joka perustuisi avoimeen näkemysten ja tietojen vaihtoon sekä järjestäjien toiminnan ja talouden jatkuvaluonteiseen arviointiin. Onko ohjausmalli uudistuksen tavoitteiden näkökulmasta perusteltu?

kyllä pääosin

Uudistuksen vaikutukset

79. Vaikutusten arvioinnissa on kuvattu ehdotuksen keskeiset vaikutukset. Miltä osin vaikutusten arviointia olisi korjattava, tarkennettava tai täydennettävä?

Uudistuksen lapsiin, nuoriin ja lapsiperheisiin kohdistuvat vaikutukset on todettu esitysluonnoksessa hyvin pintapuolisesti. Varsinaisesta lapsivaikutusten arvioinnista ei voida puhua. Uudistuksen riskejä, kuten sitä, että uudistus voi vakavasti vaarantaa lasten ja nuorten palveluiden rahoituksen kunnissa, kun kuntien veroprosentteja leikataan ja verotulot siirretään valtiolle sote-maakuntien

rahoittamiseen. Erityisesti kunnissa, joissa on paljon lapsia ja nuoria, varhaiskasvatuksen, koulutuksen ja lasten ja nuorten vapaa-ajan palveluiden järjestämisedellytykset voivat vakavasti vaarantua.

Uudistuksessa tuodaan vaikutusten arvioinnissa esille erilaisia mahdollisuuksia, mutta ei tuoda mitään takeita siitä, että nämä mahdollisuudet käytännössä toteutuisivat. Esimerkiksi sivulla 294 todetaan, että sote-maakunnissa olisi mahdollisuus jatkaa perhekeskusten kehittämistyötä lasten ja perheiden palveluiden yhteensovittamiseksi. Samassa yhteydessä korostetaan monialaisen perhekeskuksen tarjoaman lähipalvelujen kokonaisuuden merkitystä.

Lasten, nuorten ja perheiden kannalta keskeistä on, että sekä sote-maakuntien että kuntien palvelut tukevat vaikuttavalla tavalla lasten ja nuorten hyvinvointia, kehitystä ja kasvua. Tässä riittävien voimavarojen turvaaminen on keskeisessä asemassa, palveluiden toimivan yhteensovittamisen ja lapsi-, nuori- ja perhelähtöisellä tavalla. Palveluiden järjestämisessä on huomioitava erilaisten lasten ja nuorten tarpeet. Erityistä huomiota on kiinnitettävä haavoittuvassa asemassa oleviin lapsiin ja nuoriin.

Palveluiden järjestämisessä on varmistettava, että lapsia ja nuoria kuullaan ja heillä on mahdollisuus vaikuttaa palvelujen kehittämiseen. Uudistuksen yhteydessä ei ole kuultu lapsia ja nuoria.

80. Onko uudistuksen muutoskustannukset tunnistettu ja arvioitu asianmukaisesti?

ei kantaa

81. Uudistuksesta aiheutuvia ICT:n ja tiedonhallinnan muutoskustannuksia on arvioitu hallituksen esityksen vaikutusarvioinneissa edellisen vaalikauden maakunta- ja sote-valmistelussa tunnistettujen kustannusarvioiden perusteella. Millaisia tarkennuksia ja täydennyksiä nyt esitettyihin arvioihin tulisi tehdä?

-

82. Näkemyksenne muista mahdollisista ICT- ja digiasioihin liittyvistä vaikutuksista ehdotetussa palvelurakenteessa?

-

a) vuosina 2021-2022?

-

b) vuosina 2023-2024?

-

c) vuodesta 2025 alkaen?

-

a) vuosina 2021-2022?

-

b) vuosina 2023-2024?

-

c) vuodesta 2025 alkaen?

-

85. a) Tulisiko arvionne mukaan sote-maakunnille siirtyviä hankintasopimuksia mitätöitymään järjestämisvastuuta ja ostopalveluja koskevan sääntelyn nojalla?

-

b) jos kyllä, mikä olisi mitätöityvien sopimusten euromääräinen arvo?

-

c) liittyisikö arvionne mukaan mitätöityviin sopimuksiin yksityisille palveluntuottajille hyödyttömiksi jääviä investointeja, mitä nämä välittömät hyödyttömäksi jäävät investoinnit olisivat ja kuinka suurista menetyksistä olisi kyse?

-

Uudistuksen toimeenpanon tuki

86. Mihin aiheisiin liittyvää valtakunnallista tukea katsotte tarvitsevanne sote- ja maakuntaudistuksen alueelliseen toteutukseen?

-

muuta, mitä?

-

Muut kysymykset

87. Mahdolliset ehdotukset käsitteen ”sote-maakunta” korvaamiseksi jollain muulla käsitteellä.

-

88. Ehdotus sote-maakuntanne nimeksi.

-

89. Muut vapaamuotoiset huomiot hallituksen esitysluonnoksesta.

Laki oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta, laki terveydenhuoltolain muuttamisesta ja laki sosiaalihuoltolain muuttamisesta (esitysluonnoksen lakiehdotukset 21-23)

Hallituksen esitysluonnoksessa koulujen ja oppilaitosten psykologi- ja kuraattoripalvelut siirretään sote-maakunnan järjestämisvastuulle. Psykologi- ja kuraattoripalvelut ovat kiinteä ja tärkeä osa koulujen ja oppilaitosten työtä, ja siirtoon sisältyy riski siitä, että psykologien ja kuraattorien työ ei ole enää kiinteässä yhteydessä muun koulu- ja oppilaitosyhteisön työhön. Sote-uudistuksessa on varmistettava, ettei psykologien ja kuraattorien yhteys koulun ja oppilaitoksen työhön millään

muotoa heikkene. Opiskeluhoito toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä koko oppilaitosyhteisöä tukevana yhteisöllisenä opiskeluhoitona. Lisäksi opiskelijoilla on oikeus yksilökohtaiseen opiskeluhoitoon.

MLL esittää huolensa siitä, että esitys mahdollistaa sen, että psykologit ja kuraattorit eivät ole enää koulujen ja oppilaitosten tiloissa. Tällöin vaarana on heidän työnsä etääntyminen kouluyhteisön päivittäisestä arjesta. Oppilaiden ja opiskelijoiden on tärkeä päästä helposti ja joustavasti psykologin ja kuraattorin vastaanotolle. Psykologin ja kuraattorin työstä huomattava osa on yhteisöllistä opiskeluhoitoa, jonka toteuttamisessa sijainti koulussa tai oppilaitoksessa on olennaisen tärkeää. MLL korostaa, että palveluita pitäisi ylipäättään tuoda enemmän lasten ja nuorten arkiympäristöihin, kuten kouluihin, oppilaitoksiin ja päiväkoteihin, koska tällöin niiden saavutettavuus paranee huomattavasti ja kynnys palveluiden piiriin pääsyyn madaltuu.

Esityksen perusteluissa (s. 268) todetaan, että sote-maakunnan sosiaali- ja terveystoimen organisaatiossa kuraattoreilla olisi myös tarvittaessa mahdollisuus tehdä sosiaalihuoltolain mukaisia palvelutarpeen arviointeja ja päätöksiä, eikä oppilaiden tarvitsisi tämän vuoksi erikseen hakeutua sosiaalihuollon toimipisteisiin. Kuraattoreille olisi tulossa merkittäviä uusia tehtäviä, mikä vaikuttaisi heidän nykyisten tehtäviensä hoitamiseen. Sosiaalihuollon palveluiden tarjoaminen koulujen ja oppilaitosten yhteydessä on hyvä ajatus, mutta siihen tulee osoittaa riittävät henkilöstövoimavarat. Jos palvelutarpeen arviointi ja päätöksenteko palveluista annettaisiin kuraattorien vastuulle eikä heitä palkattaisi lisää, kuraattorien nykyiset työtehtävät ja erityisesti yhteisöllinen opiskeluhoito jäisivät liian vähäiselle huomiolle. Tämä vesittäisi nykyisen oppilas- ja opiskelijahuollon perusajatuksen, jossa yhteisöllinen opiskeluhoito on perustana työlle.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lisäosan määrittely

Asetuksen liitteessä (s. 1206-1208) on kuvattu lasten ja nuorten hyvinvoinnin indikaattorit, joiden mukaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lisäosan suuruus määritellään. MLL huomauttaa, että indikaattorit keskittyvät fyysisen terveyden edistämiseen. Psykososiaalinen terveys on sivuutettu indikaattoreissa, mikä on kestävä ratkaisu. Määrittelyssä on huomioitava indikaattorit, jotka kuvaavat lasten ja nuorten mielenterveyttä ja sen edistämistä, kiusaamista ja sen ehkäisemistä sekä yksinäisyyttä ja toimia sen ehkäisemiseksi. Näiden indikaattorien painoarvon on oltava vähintään niin suuri kuin fyysisen terveyden edistämisen indikaattorien.

90. Muut yksilöidyt säädösmuutosehdotukset.

-

livonen Esa
Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry